

Pregled kretanja i strukture depozita u Republici Srbiji

Milena Lazić Institut ekonomskih nauka, Beograd
email: milena.lazic@ien.bg.ac.rs
Ksenija Zorčić Agencija za osiguranje depozita
email: ksenija.zorcic@aod.rs

*Prevod
obezbedili
autori*

Rezime: Pored toga što je u prvi plan iznela pitanja bankarske regulative, svetska finansijska kriza osvestila je značaj koji poverenje deponenata u finansijski sistem ima za njegovu stabilnost, kao i ulogu i značaj sistema osiguranja depozita u tom procesu. Efekti krize na domaću privredu osetni su od poslednjeg kvartala 2008. godine, kada je kriza počela da se širi globalno. U skladu sa tim, predmet rada predstavlja analiza kretanja nivoa i strukture depozita u domicilnom bankarskom sektoru u periodu od 2008. do 2019. godine. Pored toga, rad ima za cilj da ukaže na značaj i perspektive razvoja institucije osiguranja depozita u Republici Srbiji.

Ključne reči: sistem osiguranja depozita, stabilnost finansijskog sistema, Agencija za osiguranje depozita, Bazni principi, finansijska regulativa, Srbija

JEL: G21

Uvod

Svetska ekonomska i finansijska kriza imala je brojne negativne posledice na funkcionisanje finansijskih sistema zemalja širom sveta. Iako prvobitno nastala u SAD, kriza se vrlo brzo proširila na ostatak sveta, zahvatajući, kako razvijene, tako i nerazvijene ekonomije (Hanić i saradnici, 2014).

Nekoliko aspekata koje je ova kriza iznela u prvi plan jesu sledeći (Goodhart, 2008, 1):

- *obim i pokriće sistema osiguranja depozita;*
- *brze korektivne akcije u cilju suzbijanja insolventnosti banaka;*
- *operacije centralnih banaka na tržištu novca;*
- *upravljanje rizikom likvidnosti od strane komercijalnih banaka;*
- *procikličnost minimalnih zahteva u pogledu adekvatnosti kapitala komercijalnih banaka i Bazelska regulativa i nedostatak kontracikličnih instrumenata;*
- *obim regulacije i reputacioni rizik;*
- *krizni menadžment, kako unutar zemlje, tako i prekogranični krizni menadžment.*

Uzimajući u obzir navedeno, kao i izuzetno značajnu ulogu banaka kao finansijskih intermedijatora, odnosno njihovu i dalje dominantnu ulogu u finansijskim sistemima, ne čudi što je Globalna finansijska kriza u prvi plan iznela pitanja bankarske regulative i potrebu jačanja finansijskih sigurnosnih mreža. U kriznim periodima posebno se ističe značaj sistema osiguranja depozita i poverenja javnosti u finansijski sistem. Zbog toga ne čudi što su, upravo tokom krize, sistemi osiguranja depozita u mnogim zemljama pretrpeli značajne izmene (koje su uglavnom podrazumevale povećanje nivoa osiguravajućeg pokrića ili pokriće svih depozita za određeni vremenski period), dok je pet zemalja tek u tim okolnostima po prvi put uspostavilo sisteme osiguranja depozita.

Sa druge strane, nakon krize, veliki broj zemalja je u značajnoj meri izmenio karakteristike nacionalnih sistema osiguranja depozita, odnosno mandat osiguravača depozita (pružena je mogućnost da sistemi osiguranja depozita direktno učestvuju u finansiranju restrukturiranja banaka, skraćen je period za početak isplate depozita, ojačan je mehanizam dopunskog finansiranja i sl.), a još četrnaest zemalja uvelo je sisteme osiguranja depozita.

Jasno je da osnovni stub finansijskog sistema Srbije predstavlja bankarski sektor. Navedeno je posledica nedovoljno razvijene svesti o značaju sistema osiguranja u Srbiji, što je uzrokovano socijalno-ekonomskom situacijom u zemlji i niskim nivoom finansijske pismenosti stanovništva. Pored toga, domaće finansijsko tržište može se okarakterisati kao plitko i još uvek nedovoljno razvijeno. Drugim rečima, nedovoljna zainteresovanost za ostale segmente finansijskog sistema, odnosno njihova nedovoljna razvijenost, kao i reforma bankarskog sektora koja je usledila početkom 2000-tih godina, uticali su na to da u pogledu visine aktive i nivoa ostalih pokazatelja poslovanja, bankarski sektor u našoj zemlji uzme dominantno učešće.

Efekti krize na domaću privredu osetni su od poslednjeg kvartala 2008. godine, kada je kriza počela da se širi globalno. Sa tim u vezi, predmet rada predstavlja

analiza kretanja nivoa i strukture depozita u domaćem bankarskom sektoru u periodu od 2008. do 2019. godine. Rad ima za cilj da ukaže na značaj i perspektive razvoja institucije osiguranja depozita u Srbiji.

Rad je podeljen u pet celina. Nakon uvodnih razmatranja, pružen je kratak pregled relevantne literature koja se bavi izučavanjem sistema osiguranja depozita u svetu. Treći i četvrti deo posvećeni su prikazu osnovnih karakteristika sistema osiguranja depozita u Srbiji, odnosno analizi kretanja i strukturi depozita u našoj zemlji. Poslednji, peti deo, zaključuje.

Pregled literature

Sistem osiguranja depozita predstavlja integrativnu komponentu bankarske regulative velikog broja zemalja širom sveta. Posledično, sistem osiguranja depozita za cilj ima zaštitu deponenata, odnosno izgradnju i jačanje poverenja javnosti u finansijski sistem, čime u značajnoj meri doprinosi i izgradnji njegove stabilnosti.

Delotvornost postojanja institucije osiguranja depozita posebno dolazi do izražaja u periodima kriza i bankarskih panika. Sa tim u vezi, grupa autora (Anginer i saradnici, 2014) pokazala je u svojoj studiji da je u kriznim periodima bankarski rizik niži, odnosno da je stabilnost finansijskog sistema viša u onim zemljama koje imaju instituciju osiguranja depozita. Šta više, rezultati sprovedene studije ukazuju na to da efekat „moralnog hazarda“ u zemljama za koje je karakteristično postojanje sistema osiguranja depozita preovladava u periodima stabilnosti, dok „stabilizacioni efekat“ preuzima primat u kriznim vremenima.

Sa druge strane, autori Martinez Peria i Šmukler (Martinez Peria & Schmukler, 2002) u svojoj studiji istraživali su vezu između tržišne discipline i sistema osiguranja depozita, kao i između bankarskih kriza i tržišne discipline po osnovu iskustava Argentine, Čilea i Meksika tokom 80-ih i 90-ih godina prošlog veka. Rezultati sprovedenih istraživanja ukazuju na to da agregatni šokovi u periodima kriza utiču na nivo depozita i visinu kamatnih stopa, bez obzira na karakteristike proučavanih bankarskih sistema.

Nasuprot tome, a na bazi analize sprovedene na panelu od 61 zemlje u periodu 1980 – 1997. godine autorke Demirguč-Kunt i Detragiache (Demirguc-Kunt & Detragiache, 2002) u svojoj studiji pokazale su da postojanje institucije osiguranja depozita utiče na povećanje verovatnoće nastanka bankarskih kriza, posebno u onim zemljama koje odlikuje slabo institucionalno okruženje i prisustvo deregulacije u pogledu formiranja kamatnih stopa. Takođe, rezultati sprovedenih istraživanja istovremeno ukazuju da je negativan uticaj osiguranja depozita na stabilnost finansijskog sistema obično jači što je opsežniji nivo pokrića depozita, odnosno, u slučaju da je regulativa pod kontrolom javnog, a ne privatnog sektora.

Iz navedenog proizilazi da na delotvornost sistema osiguranja depozita ne utiču samo karakteristike njegovog modela, već i okruženje u kome deluje. Sa tim u vezi, poznato je da poslovno okruženje obuhvata makroekonomske uslove, snagu države, strukturu finansijskog sistema, prudencijalnu regulaciju i nadzor,

pravni i pravosudni okvir, i sistem računovodstva i obelodanjivanja informacija. Drugim rečima, iako je poslovno okruženje uglavnom izvan delokruga osiguravača depozita, ono u značajnoj meri utiče na sposobnost osiguravača depozita da ispuni svoj mandat i delimično određuje njegovu delotvornost u zaštiti deponenata i jačanju finansijske stabilnosti (IADI Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems, 2014).

U skladu sa svim navedenim, a uviđajući značaj koji institucija osiguranja depozita ima u domenu smanjenja sistemskog rizika i jačanja stabilnosti finansijskog sistema, Međunarodno udruženje institucija za osiguranje depozita (IADI) i Bazelski komitet za nadzor banaka (BCBS) juna 2009. godine prvi put objavljuju Bazne principe za delotvorne sisteme osiguranja depozita. Bazne principe i metodologiju usklađenosti s njima (zajednički nazvani: Bazni principi) koriste i nacionalni sistemi za osiguranje depozita kao standard, odnosno merilo za procenu kvaliteta sistema osiguranja depozita i prepoznavanje nedostataka u praksi. Danas postoji ukupno 16 Baznih principa koji se mere na bazi ispunjenosti 96 kriterijuma za procenu.

Osnovne karakteristike sistema osiguranja depozita u Srbiji

U pogledu regulative Agencija za osiguranje depozita, Narodna banka Srbije i Ministarstvo finansija sa jasno definisanim i razgraničenim nadležnostima čine tri stuba domicilne finansijske sigurnosne mreže.

Sa tim u vezi, u julu 2005. godine, u našoj zemlji uveden je novi sistem osiguranja depozita fizičkih lica sa osiguravajućim pokrićem od 3.000 evra. Međutim, nepovoljna kretanja u svetskim okvirima tokom ekonomske krize prenela su se i na domaće tržište, što se, između ostalog, odrazilo i na odliv depozita iz bankarskog sektora krajem 2008. godine. Na dan 30.9.2008. godine, ukupni depoziti fizičkih lica iskazani u evrima, iznosili su 6,4 milijardi evra (što je povećanje u odnosu na početak godine od 900 miliona evra), da bi na dan 31. oktobra, došlo do odliva štednje u visini od 1,1 milijarde evra. Da bi se sprečio dalji pad depozita kao posledica suočavanja sa finansijskom krizom, merama regulatora monetarne politike 2008. godine iznos osiguravajućeg pokrića značajno je povećan - sa 3.000 evra na 50.000 evra, a proširen je i obuhvat deponenata, tako da su sistemom osigurani depoziti ne samo fizičkih lica, već i preduzetnika i malih i srednjih pravnih lica. Proširenje pokrića uticalo je ujedno i na rast osnovice za obračun premije, odnosno kapitalizaciju fonda. Ove promene predstavljale su deo regulatornog okvira za upravljanje krizom i vraćanje poverenja u bankarski sistem, njegovu dalju zaštitu od masovnog povlačenja depozita i kolapsa i, naravno, održavanje finansijske stabilnosti zemlje u periodu globalne ekonomske krize. U skladu sa tim, a u cilju vraćanja poverenja deponenata u bankarski sistem, i Evropska komisija je u Briselu oktobra 2008. godine predložila povećanje osiguranog bankarskog depozita na iznos od minimum 50.000 evra (do tada je iznosio 20.000 evra), da bi do kraja 2009. godine ta suma dostigla 100.000 evra. Izmene Zakona o osiguranju depozita u Srbiji pozitivno su uticale na vraćanje poverenja javnosti u bankarski sistem, tako da je efekat odliva depozita anuliran već polovinom 2009. godine.

U skladu sa Baznim principima, kreatori politike treba jasno da utvrde nivo (osigurani iznos) i obuhvat pokrića. Pokriće treba da bude ograničeno, pouzdano i njime treba da se obuhvati, odnosno, osigura velika većina deponenata, ali i da se ostavi značajan iznos depozita izložen tržišnoj disciplini. U Republici Srbiji iznos pokrića je ograničen, ali visok (imajući u vidu prosečan iznos depozita i nivo životnog standarda), eksplicitno je naveden u Zakonu o osiguranju depozita i jednak je za sve kategorije osiguranih deponenata i sve banke kao depozitne institucije. Ujedno sve banke koje poseduju dozvolu za rad članice su sistema osiguranja depozita, bez posebnih kriterijuma za prijem u članstvo.

U oktobru 2019. godine stupio je na snagu Zakon o izmenama i dopunama Zakona o osiguranju depozita kojim je domaći sistem osiguranja depozita značajno unapređen i dodatno usklađen sa međunarodnom praksom i standardima, kao i pravnim tekovinama Evropske unije. Očekivani pozitivni efekti proistekli iz odredbi ovog zakona su višestruki i podrazumevaju, pored doprinosa finansijskoj stabilnosti, i podsticaj smanjenju rizika u poslovanju banaka, pravedniji pristup obračunu premije, unapređenje položaja i zaštite deponenata, jačanje poverenja javnosti u finansijski sistem, povećanje efikasnosti sistema osiguranja depozita i unapređenje održivosti fonda za osiguranje depozita.

Premije osiguranja depozita predstavljaju primarni i redovni izvor za finansiranje fonda za osiguranje depozita i ono se vrši po ex-ante principu, kao i do sada. Ovim Zakonom izmenjena je osnovica za obračun premije osiguranja depozita, tako da se premija, umesto na prosečno stanje ukupnih osiguranih depozita u banci (ukupni depoziti fizičkih lica, preduzetnika, mikro, malih i srednjih pravnih lica, ne uključujući depozite koji se po zakonu isključuju iz sistema osiguranja depozita), obračunava na prosečno stanje ukupnih osiguranih iznosa u banci (iznos osiguranog depozita do 50.000 evra po deponentu u banci), dalje, uvedena je mogućnost obračuna premije osiguranja depozita na osnovu nivoa rizika u poslovanju banaka i ojačani su dopunskih izvori finansiranja Fonda za osiguranje depozita. Njime su izmenjene odredbe koje se odnose na ciljni iznos fonda, čime je ciljni iznos fonda za osiguranje depozita definisan na nivou od 7,5% osiguranih iznosa depozita u bankarskom sistemu, a Agencija za osiguranje depozita je dužna da obezbedi da zaključno sa 1. januarom 2030. godine iznos sopstvenih sredstava na računu fonda za osiguranje depozita dostigne taj nivo i da shodno tome određuje stopu premije (član 23).

Fond za osiguranje depozita u Republici Srbiji ima dualnu funkciju (tzv. "paybox-plus" mandat), pored isplate osiguranih depozita, sredstva fonda se mogu koristiti i za finansiranje restrukturiranja banke u obimu i pod uslovima utvrđenim Zakonom o bankama.

Pravni okvir kojim se regulišu struktura i funkcionisanje sistema za osiguranje depozita u Evropskoj Uniji sadržan je u Direktivi o sistemima za osiguranje depozita 2014/49/EU Evropskog parlamenta i Evropskog saveta (u daljem tekstu: Direktiva), koja je stupila na snagu 3.7.2014. godine i primenjuje se od jula 2015. godine. U cilju usklađivanja sa propisima EU u Republici Srbiji 2015. godine uveden je novi Zakon o osiguranju depozita. Ipak, potpuno usklađivanje domaće regulative sa pomenutom Direktivom će se tek sprovesti, a najznačajnije promene odnosiće se na povećanje osiguranog iznosa depozita na 100.000 evra, i proširenje obuhvata zaštićenih deponenata koje podrazumeva

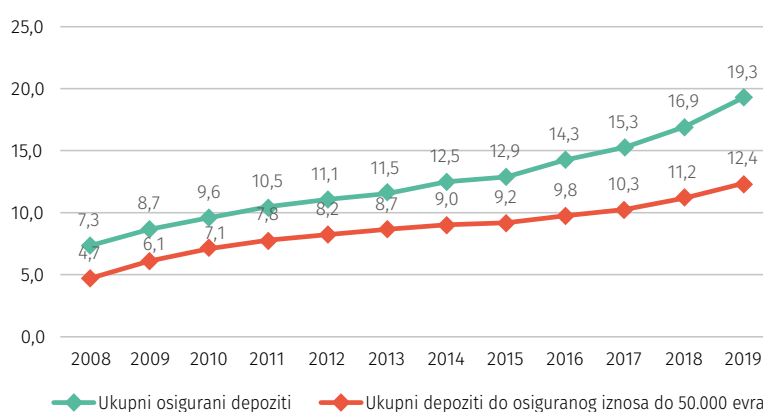
uključivanje privrednih subjekata koji imaju status velikih pravnih lica (osim finansijskih institucija, osiguravajućih društava, penzijskih fondova i državnih organa i institucija, kao i organa lokalne uprave) u sistem osiguranja.

Rok za započinjanje procesa isplate osiguranih iznosa u skladu sa Zakonom o osiguranju depozita je sedam radnih dana i već je usklađen sa Direktivom, koja nalaže zemljama članicama postepeno skraćanje roka tako da se tek od 2024. godine započinje sa isplatom u roku od sedam radnih dana. Isplata depozita u Republici Srbiji vrši se u dinarima i evrima (u dinarima za dinarske depozite, u evrima za depozite u valutama različitim od domaće).

Kretanje i struktura depozita u Srbiji

U periodu 2008 – 2019. godine primetan je značajan trend rasta osiguranih depozita, za koji je delom zaslužno postojanje sistema osiguranja depozita u našoj zemlji. Iznos osiguranih depozita u posmatranom periodu više je nego udvostručen, a samo u toku 2019. godine rast ove kategorije depozita iznosio je 14%, što je najveći godišnji rast u posmatranom periodu, uprkos niskim kamatnim stopama banaka na depozitne uloge u odnosu na prethodne periode (Grafikon 1).

Grafikon 1: Pregled kretanja osiguranih depozita i depozita do osiguranog iznosa od 50.000 evra u periodu 2008 – 2019, mlrd EUR

Napomena: Dinarske vrednosti preračunate su po srednjem kursu NBS, na poslednji dan u godini

Izvor: Agencija za osiguranje depozita

Čak i u periodu 2012 – 2014. godine kada je otvoren stečajni postupak nad pet banaka, usled čega su Republika Srbija i Fond za osiguranje depozita za rešavanje banaka intervenisali ukupno sa gotovo 900 miliona evra, deponenti nisu izgubili poverenje u finansijski sistem i nije usledio novi dramatičan odliv

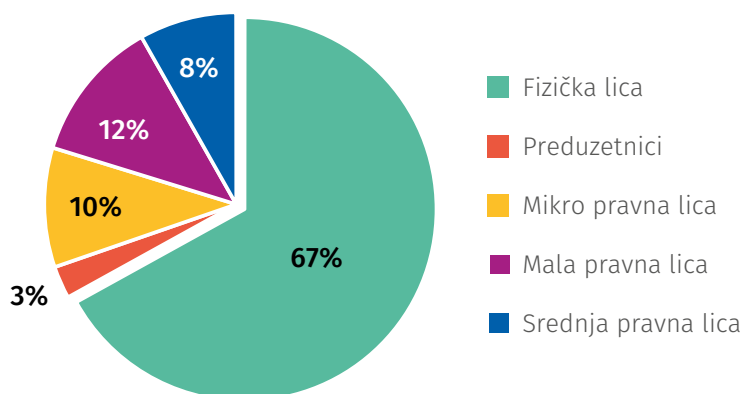
depozita, te se i u tim godinama beleži rast depozita, iako nešto nižeg intenziteta.

Karakteristike u pogledu strukture depozita uključenih u sistem osiguranja nisu se značajnije menjale u prethodnih 10 godina.

U skladu sa tim, sistemom osiguranja depozita u najvećoj meri pokriveni su depoziti fizičkih lica i preduzetnika. Ujedno, osigurani depoziti fizičkih lica čine 67% ukupnih osiguranih depozita u Srbiji. Nivo i obim pokrivaća će se ponovo razmotriti u skladu sa revizijom zakona u očekivanju pristupanja Srbije Evropskoj uniji. Povećanje nivoa pokrivaća sa 50.000 na 100.000 evra ne bi se značajnije odrazilo na ovu kategoriju deponenata.

Na Grafikonu 2 prikazan je pregled učešća osiguranih depozita prema vrsti deponenata na dan 31.12.2019. godine.

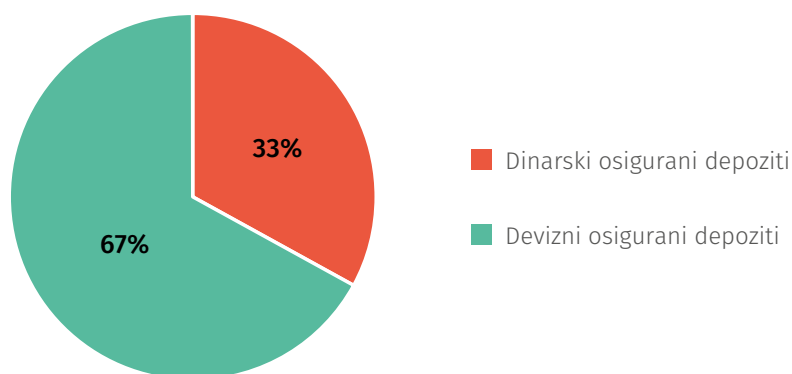
Grafikon 2: Pregled učešća osiguranih depozita prema kategoriji deponenata na dan 31.12.2019. godine

Izvor: Agencija za osiguranje depozita

Na Grafikonu 3. prikazana je valutna struktura osiguranih depozita, u okviru koje se vidi da i dalje dominantno učešće imaju depoziti denominovani u stranom valutnom znaku (67%).

Grafikon 3: Valutna struktura osiguranih depozita na dan 31.12.2019. godine

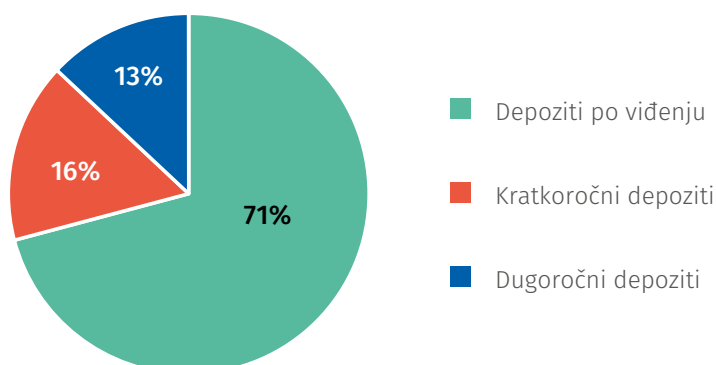

Izvor: Agencija za osiguranje depozita

Ipak, u okviru mera Narodne banke Srbije i Vlade Republike kroz strategiju dinarizacije finansijskog sistema, primećuje se da dinarski depoziti beleže permanentan rast od 2013. godine.

U pogledu ročne strukture depozita uključenih u sistem osiguranja (Grafikon 4), primetno je da čak 87% ukupnih depozita čine depoziti oročeni do godinu dana i depoziti po viđenju.

Grafikon 4: Ročna struktura depozita na dan 31.12.2019. godine

Izvor: Agencija za osiguranje depozita

Posmatranjem ročne strukture depozita uključenih u sistem osiguranja u navedenom periodu, zaključuje se da su dugoročni depoziti u celom posmatranom

periodu imali najmanje učešće, dok su kratkoročni depoziti sve do 2014. godine imali najveće učešće, od kada se stanje menja u korist depozita po viđenju, kao posledica smanjenja kamatnih stopa.

Zaključak

Pored toga što je u prvi plan iznela pitanja bankarske regulative, Svetska finansijska kriza osvestila je značaj koji poverenje deponenata u finansijski sistem ima za njegovu stabilnost, kao i ulogu i značaj sistema osiguranja depozita. Tokom i nakon krize, veliki broj zemalja u značajnoj meri izmenio je karakteristike nacionalnih sistema osiguranja depozita, odnosno mandat osiguravača depozita (pružena je mogućnost da sistemi osiguranja depozita direktno učestvuju u finansiranju restrukturiranja banaka, skraćen je period za početak isplate depozita, ojačan je mehanizam dopunskog finansiranja i sl.), a određeni broj zemalja tek tada po prvi put implementira sistem osiguranja depozita.

Uzimajući u obzir da su efekti krize na domaću privredu osetni od poslednjeg kvartala 2008. godine, kada je kriza počela da se širi globalno, u radu je proučavano kretanje i struktura depozita u našoj zemlji u prethodnih jedanaest godina. Sa tim u vezi, u periodu 2008 – 2019. godine primetan je značajan trend rasta osiguranih depozita u Srbiji. Iznos osiguranih depozita u posmatranom periodu više je nego udvostručen, a samo u toku 2019. godine rast ove kategorije depozita iznosio je 14%, što je najveći godišnji rast u posmatranom periodu, zahvaljujući stabilnom bankarskom sistemu i sistemu osiguranja depozita, a uprkos niskim kamatnim stopama banaka na depozitne uloge.

Pored toga, karakteristike u pogledu strukture osiguranih kategorija deponenata i valute nisu se značajnije menjale. U tom pravcu, u ukupnim depozitima dominantno učešće i dalje imaju depoziti fizičkih lica i devizni depoziti. Posmatrano po ročnosti, depoziti po viđenju i kratkoročni depoziti zastupljeniji su od dugoročnih depozita, s tim da od 2014. godine depoziti po viđenju beleže najveće učešće.

Izmenama i dopunama Zakona o osiguranju depozita iz 2019. godine sistem osiguranja depozita je značajno unapređen i dodatno usklađen sa najboljom međunarodnom praksom i standardima, kao i pravnim tekovinama Evropske unije. Iako je sistem osiguranja depozita u velikoj meri uskladjen sa Direktivom, u susret pristupanju Republici Srbiji Evropskoj uniji neophodnost potpunog uskladjivanja sa pravnim tekovinama Unije zahtevaće dodatne izmene Zakona o osiguranju depozita, pri čemu su najznačajnije povećanje osiguranog iznosa sa 50.000 na 100.000 evra i proširenje obuhvata zaštićenih deponenata koje podrazumeva uključivanje privrednih subjekata koji imaju status velikih pravnih lica (osim finansijskih institucija, osiguravajućih društava, penzijskih fondova i državnih organa i institucija, kao i organa lokalne uprave) u sistem osiguranja.

Literatura

1. Anginer D., Demirguc-Kunt A. & Zhu M. (2014). How Does Deposit Insurance Affect Bank Risk? Evidence from the Recent Crisis. *Journal of Banking & Finance* (48), 312-321.
2. Demirgüç-Kunt A., Kane E. & Laeven L. (2014). Deposit Insurance Database. Washington D.C: Policy Research Working Paper 6934, World Bank, Washington, D.C, 2014, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18820>, 15.4.2020.
3. Demirguc-Kunt A. & Detragiache E. (2002). Does deposit insurance increase banking system stability? An empirical investigation. *Journal of Monetary Economics* 49 (7), 1373 – 1406.
4. Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on Deposit Guarantee Schemes, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/49/oj>, 15.4.2020.
5. International Association For Deposit Insurance (2014), *Core Principles For Effective Deposit Insurance Systems*, <https://www.iadi.org/en/assets/File/Core%20Principles/cprevised2014nov.pdf>, 15.4.2020.
6. Goodhart C.A.E (2008). The Regulatory Response to the Financial Crisis. Munich: CESifo Working Paper No. 2257, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/26302/1/560533586.PDF>, 15.4.2020.
7. Hanić H., Duran E. & Lazić M. (2014). Global Financial Crisis: Cause, Consequences and the Impact on Serbian Economy. U: ANGELOVA, Biljana et al (ur.). *Contemporary Trends and Prospects of Economic Recovery*, Nica: CEMAFI International Association, 337-351.
8. Martinez Peria M.S. & Schmukler S.L. (2002). Do Depositors Punish Banks for Bad Behavior? Market Discipline, Deposit Insurance, and Banking Crises, *Journal of Finance* 56(3), 1029-1051. doi:10.1111/0022-1082.00354, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/0022-1082.00354>, 15.4.2020.
9. Nolte J.Ph. & Rawlins M. (2017). Challenges in Building Effective Deposit Insurance Systems in Developing Countries. Washington D.C: FIRST Lessons Learned, No. 5, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/27321>, 15.4.2020.
10. Zakon o osiguranju depozita (Sl. Glasnik RS broj 14/15 i 51/17), https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osiguranju_depozita.html, 15.4.2020.
11. Zakon o izmenama i dopunama Zakona o osiguranju depozita (Sl.Glasnik RS broj 73/19), https://www.paragraf.rs/izmene_i_dopune/111019-zakon-o-izmenama-i-dopunama-zakona-o-osiguranju-depozita.html, 15.4.2020.

Deposit Flows and Structure in Serbia

Milena Lazić Institute of Economic Sciences, Belgrade
email: milena.lazic@ien.bg.ac.rs
Ksenija Zorčić Deposit Insurance Agency
email: ksenija.zorcic@aod.rs

*Translation
provided by
the authors*

Summary: Having drawn attention to the existing banking regulation issues, the Global Financial Crisis also raised awareness of the importance of depositors' confidence for the stability of the financial system, and brought the role and significance of the deposit guarantee schemes to the fore. Serbian economy started experiencing its effects in Q4 2008, in parallel with the global spreading of the crisis. This paper focuses on the fluctuations in deposit levels and structure in the Serbian banking system, between 2008 and 2019. It also aims to underscore the importance and development perspectives of the Serbian deposit guarantee scheme.

Keywords: deposit guarantee scheme (DGS), financial system stability, Deposit Insurance Agency (DIA), Core Principles, financial regulation, Serbia

JEL: G21

Introduction

The global economic and financial crisis adversely impacted the financial systems around the world in a number of ways. It first emerged in the US and quickly spread to the rest of the world, engulfing the developed and developing economies alike (Hanić et al., 2014).

The crisis gave prominence to several aspects (Goodhart, 2008, 1):

- *the scale and scope of deposit insurance;*
- *prompt corrective actions to deal with bank insolvency;*
- *money market operations by central banks;*
- *commercial bank liquidity risk management;*
- *pro-cyclicality of capital adequacy requirements, Basel regulatory framework and lack of counter-cyclical instruments;*
- *boundaries of regulations and reputational risk;*
- *domestic and cross-border crisis management.*

Having in mind the above, the singular role of banks as financial intermediaries, and their still dominant position in financial systems, it should come as no surprise that the Global Financial Crisis thrust into the limelight the banking regulation issues and the urgent need to strengthen financial safety nets. In times of crisis, DGSs and public confidence in the financial system are paramount. Unsurprisingly, it was during the crisis that many countries introduced substantial changes in their deposit guarantee schemes (mainly involving increased coverage levels or blanket guarantees for a limited amount of time), whereas five countries set up their respective deposit guarantee schemes for the first time.

After the crisis, however, a number of countries decided to significantly modify the main features of their DGSs and their respective deposit insurers' mandates (some DGSs were allowed to directly participate in financing bank resolutions, pay-out delays were shortened, backup funding mechanisms were strengthened, etc.), and DGSs were established in another 14 countries.

The banking sector is undoubtedly the main pillar of the Serbian financial system. This is the result of underdeveloped awareness of the insurance services, which, in turn, is the consequence of the social and economic situation in Serbia and the low level of financial literacy of the general population. Furthermore, the Serbian financial market may be qualified as shallow and underdeveloped. In other words, the lack of interest in other segments of the financial system, their insufficient development and the banking sector reform in early 2000s combined to raise the banks to a dominant position in Serbia in terms of asset levels and other performance indicators.

Serbian economy started experiencing the effects of the crisis in Q4 2008, when it began to spread globally. This paper focuses on the trends in deposit levels and structure in the Serbian banking system between 2008 and 2019. It also aims to underscore the importance and perspectives of the Serbian deposit guarantee scheme.

This paper consists of five parts. The introductory remarks are followed by a short overview of relevant literature on DGSs around the world. In the third and the fourth part, respectively, we shall present the key features of Serbian DGS, and analyse the deposit flow and structure in Serbia. The last – fifth – part is the conclusion.

Literature

DGS is part of banking regulations in a large number of countries. Consequently, a DGS aims to protect depositors and build public trust in the financial system, thus helping promote its stability.

The effectiveness of a DGS is most noticeable in the periods of crisis and banking panic. In their study, a group of authors (Anginer et al., 2014) have demonstrated that the “bank risk tends to be lower during the crisis, and the financial system stability is greater in the countries with deposit insurance coverage”. Their findings have shown that the “moral hazard effect” in the countries with a viable DGS dominates in peace time, while the “stabilisation effect” takes precedence in turbulent times.

Nevertheless, Martinez Peria and Schmukler (Martinez Peria & Schmukler, 2002) examined the “interaction between market discipline and deposit insurance, and the impact of banking crises on market discipline”, focusing on the experiences of Argentina, Chile and Mexico during the 1980s and 1990s. They learnt that the aggregate shocks in times of crisis affect depositors and interest rates, regardless of characteristics of the studied banking systems.

In contrast, based on evidence for 61 countries in 1980-1997, Demirguc-Kunt and Detragiache (Demirguc-Kunt & Detragiache, 2002) found that “explicit deposit insurance tends to increase the likelihood of banking crises, the more so where bank interest rates are deregulated and the institutional environment is weak. Also, the adverse impact of deposit insurance on bank stability tends to be stronger the more extensive is the coverage offered to depositors, where the scheme is funded, and where it is run by the government rather than the private sector.”

This means that the effectiveness of a DGS depends not only on its model characteristics, but also on its environment. Business environment is the product of a combination of macroeconomic conditions, power of the state, financial system structure, prudential regulation and supervision, legal and juridical framework, and the accounting and disclosure system. Although it remains outside the deposit insurer’s mandate and powers, it has considerable impact on the deposit insurer’s ability to fulfil that mandate and partially determines its effectiveness in depositor protection and promotion of financial stability (IADI Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems, 2014).

In conformance with the above, in June 2009, appreciating the important role of deposit insurers in reducing the systemic risk and strengthening the financial system stability, the International Association of Deposit Insurers (IADI) and the Basel Committee on Banking Supervision (BCBS) issued the Core Principles for Effective Deposit Insurance Systems. The Core Principles and the

Compliance Assessment Methodology for the Core Principles (jointly referred to as: the Core Principles) are used by jurisdictions as a standard or a benchmark for assessing the quality of their DGSs and for identifying weaknesses in their deposit insurance practice. Sixteen Core Principles are now applicable, including 96 assessment criteria.

Main Characteristics of the Serbian Deposit Guarantee Scheme

In line with the regulatory framework, the Deposit Insurance Agency, the National Bank of Serbia and the Ministry of Finance, with their clearly defined and separate mandates, constitute the three pillars of the Serbian financial safety net.

In July 2005, a new deposit insurance system was established in Serbia, protecting the bank deposits of natural persons (individuals) up to EUR 3,000. However, during the crisis, adverse global trends spilled over into Serbian market, which reflected, *inter alia*, in a major outflow of deposits from the banking sector in late 2008. As of 30 September 2008, aggregate retail deposits in Serbian banks stood at EUR 6.4 billion (up by EUR 900 million in comparison with the beginning of the year). In merely a month, the total deposits plummeted by EUR 1.1 billion. To prevent further drops in deposit levels as a result of the financial crisis, in 2008, the monetary policy regulator increased the coverage limit from EUR 3,000 to EUR 50,000 and extended the scope of protection to include not only natural persons, but also entrepreneurs and SMEs. Broader coverage affected the premium assessment base and, therefore, the Deposit Insurance Fund (DIF) replenishment. These changes were part of the amended legal framework, which intended to improve crisis management, restore public confidence in the banking system, protect the system from bank runs and failures, and safeguard financial stability during the global economic crisis. In order to rebuild depositors' confidence in the banking system, in October 2008, the European Commission proposed to increase the coverage limit to EUR 50,000 (from EUR 20,000), and then again to EUR 100,000 by the end of 2009. The positive effects of the amendments to the Deposit Insurance Law in Serbia reflected in restored public confidence in the banking sector, and the downward trend in deposit levels was reversed by mid-2009.

According to the Core Principles, “policymakers should define clearly the level (limit) and scope of deposit coverage. Coverage should be limited, credible and cover the large majority of depositors, but leave a substantial amount of deposits exposed to market discipline.” In Serbia, the coverage is limited but high (compared to the average deposit balance and living standards), explicitly defined in the Deposit Insurance Law and equal for all categories of insured depositors and all banks as depositaries. All licensed banks are DGS members and there are no special criteria for admitting new members.

In October 2019, new amendments to the Deposit Insurance Law significantly improved and further aligned the Serbian DGS with international practice and standards, and *acquis communautaire*. Multiple positive effects of the amended Law are expected, such as: improved financial stability, reduced bank risks, more equitable approach to premium assessment, enhanced depositor pro-

tection, more public confidence in the financial system, better efficiency of the DGS and more sustainable DIF.

Deposit insurance premiums are the primary and regular source of DGS funding. As before, they are levied *ex ante*. In accordance with the amended Law, the deposit insurance premium base has been changed. It now equals the average level of total covered deposits up to EUR 50,000 (insured deposits up to EUR 50,000 per depositor per bank) rather than the average total eligible deposits (all deposits of individuals, entrepreneurs, micro, small and medium-sized legal entities, excluding the deposits which are treated as exceptions by the law). Risk-based premium assessment is introduced as an option and backup funding sources have been strengthened. The provisions which define the target reserve ratio have also been amended. Statutory target DIF is now 7.5 per cent of covered deposits in the banking system. The DIA is required to reach this target by 1 January 2030 and set the premium rate accordingly (Deposit Insurance Law, Art. 23).

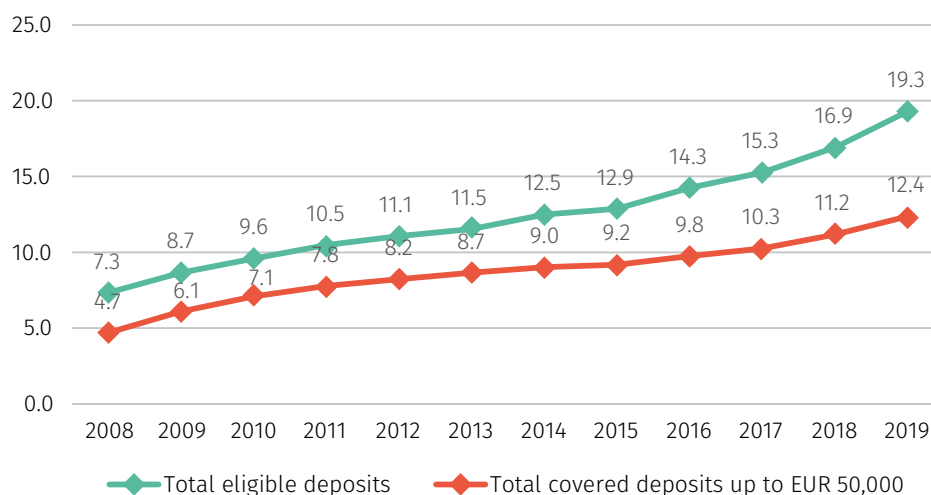
The Serbian DIF has a dual purpose (so-called “paybox-plus” mandate): in addition to the depositor reimbursement, it may also be utilised to fund bank resolutions up to the limits and under the conditions set forth in the Law on Banks.

The structure and operations of the DGSs in the EU are regulated by the Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council on deposit guarantee schemes (the DGSD), effective since 3 July 2014 and applicable since July 2015. New Deposit Insurance Law, enacted by the Serbian Parliament in 2015, was intended to harmonise the Serbian statutory framework regulating the DGS with the DGSD. Full harmonisation of Serbian regulations with the DGSD is still pending. The most significant changes will relate to increasing the coverage limit to EUR 100,000 and extending the scope of coverage to the companies classified as large legal entities (with the exception of financial institutions, insurance companies, pension funds, public authorities and institutions, and local government authorities).

Pay-out delay, as defined in the Deposit Insurance Law, is 7 business days. This is in compliance with the DGSD, which obliges the member states to gradually shorten the delay to the target 7 business days in 2024. Deposits are disbursed in dinars and euros (in dinars in case of the deposits in domestic currency, and in euros if the deposit is denominated in any foreign currency).

Deposit Flows and Structure in Serbia

Between 2008 and 2019, the deposit base in Serbian banks has grown considerably, partially as a result of the existence of the DGS. In this period, eligible deposits in Serbian banks more than doubled. In 2019, deposits in this category increased by 14 per cent, which is the largest annual growth in the referent period despite low deposit interest rates offered by banks compared to previous periods. (Figure 1).

Figure 1: Eligible and Covered Deposit Flows Between 2008 and 2019, EUR in Billions

Note: Dinar balances converted at the middle exchange rates set by the NBS on December 31 each year

Source: DIA Serbia

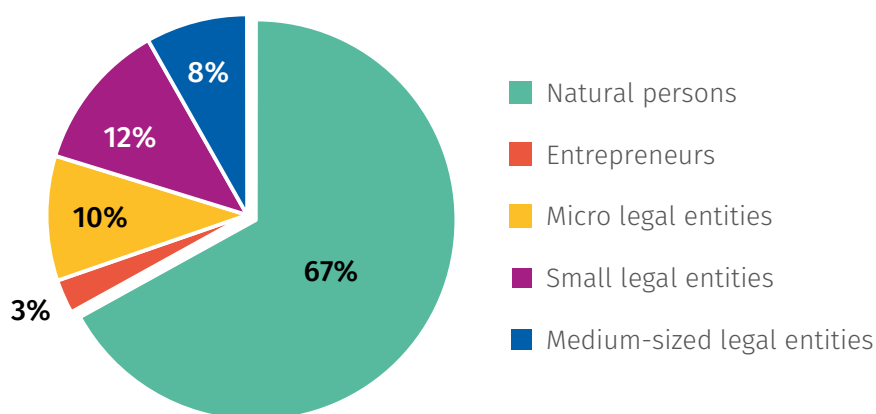
Even between 2012 and 2014, when five domestic banks failed and the cost of the combined efforts of the Republic of Serbia and the DIF to resolve these banks reached nearly EUR 900 million, depositors' confidence in the financial system appeared to be largely unaffected. Bank runs were avoided and the deposit base continued to grow, although at a slower pace.

The structure of deposits protected by the deposit guarantee scheme has not exhibited any significant changes in the last 10 years.

DGS covers to the greatest extent the deposits of natural persons and entrepreneurs. Deposits of natural persons constitute 67 per cent of total eligible deposits in Serbia. Level and scope of coverage will be reviewed when the regulatory reform takes place to ensure complete harmonization at the time of Serbia's accession to the EU. The increase of coverage limit from EUR 50,000 to EUR 100,000 will not affect this category of depositors significantly.

Figure 2 shows the distribution of total eligible deposits by categories of insured depositors as of 31 December 2019.

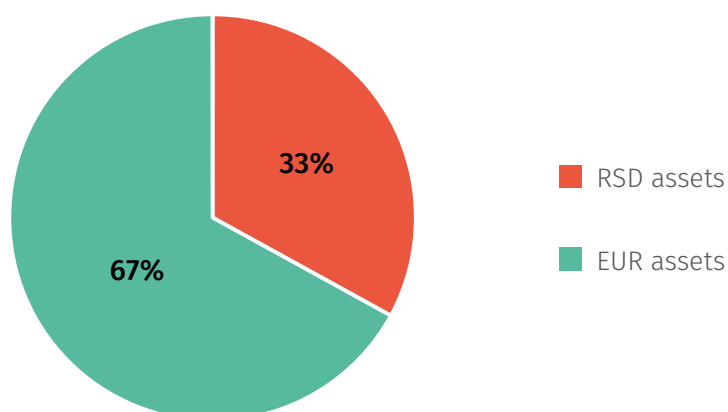
Figure 2: Distribution of Total Eligible Deposits by Categories of Insured Depositors as of 31 December 2019

Source: DIA Serbia

Figure 3 illustrates the currency structure of eligible deposits at the end of 2019. As shown in the graph, foreign-currency deposits hold a dominant share (67 per cent).

Figure 3: Currency Structure of Eligible Deposits as of 31 December 2019

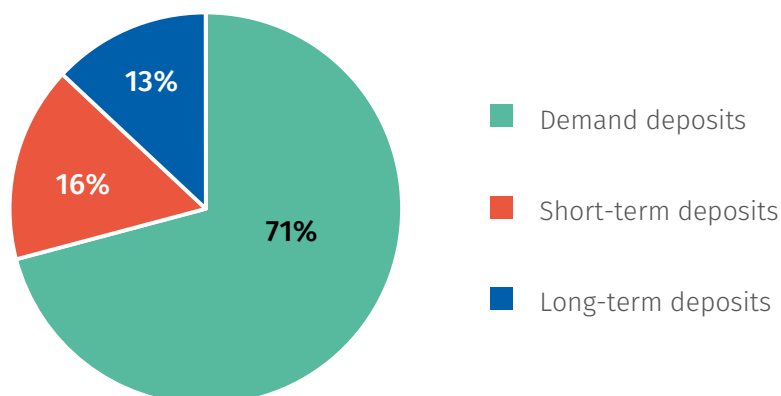

Source: DIA Serbia

Nevertheless, deposits denominated in dinars have been growing steadily since 2013, in line with the measures implemented by the National Bank of Serbia and Serbian Government as part of the strategy to “dinarise” the financial system.

With regard to the term structure of eligible deposits in Serbian banks (Figure 4), short-term deposits (with maturities under 12 months) and demand deposits make up as much as 87 per cent of total deposits.

Figure 4: Term Structure of Deposits as of 31 December 2019

Source: DIA Serbia

The analysis of term structure of eligible deposits shows that the long-term deposits had the smallest share throughout the referent period, whereas the short-term deposits were dominant until 2014, when the situation started changing in favour of demand deposits, most likely as a consequence of lower deposit interest rates.

Conclusion

In addition to bringing the banking regulation issues to the fore, the Global Financial Crisis raised awareness of the role and importance of DGSs, as well as the significance of depositors' confidence in financial system for its stability. During and after the crisis, many countries modified the features and mandates of their respective DGSs (DGSs were allowed to directly contribute to bank resolution funding, pay-out delay was shortened, backup funding mechanisms were strengthened and so forth). At the time, a number of countries set up their respective national DGSs for the first time.

In view of the fact that the impact of the crisis on Serbian economy became evident from Q4 2008, when the crisis started spreading globally, we have presented here the deposit flows and structure in the past eleven years. Between 2008 and 2019, insured deposits have grown considerably. The level of eligible deposits in the referent period more than doubled, while in 2019 alone it rose by 14 per cent, which is the highest annual growth in the studied period, mainly thanks to the stability of the banking system and the deposit guarantee scheme and despite low deposit interest rates.

The structure of insured depositor categories and currencies have not undergone any major changes. Retail deposits and foreign-currency deposits still have the dominant share in total deposits. Also, demand deposits and short-term deposits are more common than long-term deposits. Demand deposits reached their highest share in 2014.

Amendments to the Deposit Insurance Law enacted in 2019 helped improve and further align the Serbian DGS with the best international practice and standards, and the EU *acquis*. Nevertheless, full harmonisation with the *acquis communautaire* will require additional amendments to the Deposit Insurance Law, most important of which include the increase of the coverage limit from EUR 50,000 to EUR 100,000 and the inclusion of large legal entities (with the exception of financial institutions, insurance companies, pension funds, public authorities and institutions, and local government authorities).

References

1. Anginer D., Demirguc-Kunt A. & Zhu M. (2014). How Does Deposit Insurance Affect Bank Risk? Evidence from the Recent Crisis. *Journal of Banking & Finance* (48), 312-321.
2. Demirgüç-Kunt A., Kane E. & Laeven L. (2014). Deposit Insurance Database. Washington D.C: Policy Research Working Paper 6934, World Bank, Washington, D.C, 2014, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/18820>, 15.4.2020.
3. Demirguc-Kunt A. & Detragiache E. (2002). Does deposit insurance increase banking system stability? An empirical investigation. *Journal of Monetary Economics* 49 (7), 1373 – 1406.
4. Directive 2014/49/EU of the European Parliament and of the Council of 16 April 2014 on Deposit Guarantee Schemes, <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2014/49/oj>, 15.4.2020.
5. International Association for Deposit Insurance (2014), Core Principles For Effective Deposit Insurance Systems, <https://www.iadi.org/en/assets/File/Core%20Principles/cprevised2014nov.pdf>, 15.4.2020.
6. Goodhart C.A.E (2008). The Regulatory Response to the Financial Crisis. Munich: CESifo Working Paper No. 2257, <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/26302/1/560533586.PDF>, 15.4.2020.
7. Hanić H., Duran E. & Lazić M. (2014). Global Financial Crisis: Cause, Consequences and the Impact on Serbian Economy. In: ANGELOVA, Biljana et al (ed.). Contemporary Trends and Prospects of Economic Recovery, Nica: CEMAFI International Association, 337-351.
8. Martinez Peria M.S. & Schmukler S.L. (2002). Do Depositors Punish Banks for Bad Behavior? Market Discipline, Deposit Insurance, and Banking Crises, *Journal of Finance* 56(3), 1029-1051. doi:10.1111/0022-1082.00354, <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/0022-1082.00354>, 15.4.2020.
9. Nolte J.Ph. & Rawlins M. (2017). Challenges in Building Effective Deposit Insurance Systems in Developing Countries. Washington D.C: FIRST Lessons Learned, No. 5, <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/27321>, 15.4.2020.
10. Deposit Insurance Law (Official Gazette of the RoS, Nos. 14/15 and 51/17), https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_osiguranju_depozita.html, in *Serbian*, 15 April 2020.
11. Amended Deposit Insurance Law (Official Gazette of the RoS, No. 73/19), https://www.paragraf.rs/izmene_i_dopune/111019-zakon-o-izmenama-i-dopunama-zakona-o-osiguranju-depozita.html, in *Serbian*, 15 April 2020.